

TANULMÁNYKÖTET A COVID 19-VILÁGJÁRVÁNY HATÁSÁIRÓL
Ajánló a Járvány-lét-helyzetek. A Covid19-világjárvány hatása a mindennapokra és
a társadalomkutatásra című kötettről

[DOI 10.35402/kek.2022.4.16](https://doi.org/10.35402/kek.2022.4.16)

Tanulmánykötet jelent meg a Kriza János Néprajzi Társaság (Kolozsvár), valamint a Néprajzi Múzeum (Budapest) közös gondozásában, melynek írásai egytől egyig a karanténkultúra, illetve a járványlét narratívájának megértésére törekednek.¹ A kötet a Kriza-könyvek legfrissebb darabja, melynek különlegességét témagazdagsága adja, mely többek közt az említett két terminus kettéválasztását javasolja.

Kétségtől közös, globális élménye az emberiségnek a Covid19-világjárvány megélése, habár abban, hogy kit milyen mélységben érintettek negatív változások, az eltérő lehet nemcsak egyénenként, de városi és vidéki lakóként, továbbá országonként egyaránt különféle szigorúságú intézkedésekhez kellett alkalmazkodnia a társadalmaknak. A karanténkultúra, valamint a járványlét fogalmának pontosabb leírását javasolják a kötet szerzői, melyet azzal az alaptézissel magyaráznak, hogy a karantén egy átmeneti állapotot jelöl, mely a mindennapi gyakorlatok szintjén jelentős változást eszközöl, kulturális viselkedésmintát hoz létre, továbbá „a pillanat hevében született gyors és időben jól körülhatárolható döntések szintjét jelöli a járvány társadalmi szintű kezelése tekintetében” addig ezzel ellentétben a járványlét „elhúzódó, sokáig a jelenben lévő, sőt, a jövőt is meghatározó állapotot jelöl” (Jakab – Vajda 2022:7). A kötet a téma elméleti kereteit, valamint fogalmait igyekszik feltárni, mely témában a társaság tudományos konferenciát is rendezett 2021. október 10-én, hibrid formában (Jakab – Vajda 2022:18). A konferencia számos módszertani, valamint elméleti kérdést érintett, az előadások különféle témában adtak lehetőséget a szakmai diskurzus szélesítésére, a diszkusszióra példaképpen kutatók, oktatók, antropológusok között. A konferencia programban *A Covid19 hatása a múzeumi gyakorlatra, A járvány hatása a testszemléletre és a testtechnikákra, Az internet szerepe a karanténállapot idején* című témakörök is helyet kaptak.

1 Jakab Albert Zsolt, Vajda András szerk. *Járvány-lét-helyzetek. A Covid19-világjárvány hatása a mindennapokra és a társadalomkutatásra*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság – Budapest, Néprajzi Múzeum, 2022.

A kiadvány három nagy fejezetegységre tagolódik, melyek egy-egy megközelítési aspektust is kijelölnek a témaegységen belül. A *Perspektívák és reflexiók* alcím alatt helyett kapott Szabó Á. Töhötöm *Egy járvány tanulságai – (poszt)szocialista antropológiai perspektívák az emberi tapasztalatok és tudások termelődésének módjairól* című tanulmánya (Szabó 2022:27-41), aki végig gondolta a 2019-es év folyamán kirobbant, de csak a 2020-as évben érzékelt világjárvány különféle aspektusait. Foglalkozott a gondoskodó, és egyben gyanút keltő állam, a felelősség és háritás aspektusaival is. A szerző annak igyekezett utána járni, milyen tényezők miatt volt nehéz korlátozásokat elfogadni. A korlátozások, s ezáltal a járvány kapcsán a test, azaz az emberi test előtérbe kerülése, az arról való hangsúlyos kommunikáció azonosítható. Ármeán Otília *Érzékelési technikák és testtudatosság változásai távolságtartási szabályok hatására* (Ármeán 2022:61-70) című írása ráirányítja a figyelmet arra, hogy a távolságtartási utasítások eredményeképpen nagyobb fokúvá vált a testtudatosság, illetve mások mozgásának intenzív figyelése, a tér alaposabb letapogatása (Ármeán 2022:69).

Ígéretes fejezet a *Néphagyományok alakulása a járvány idején* című, melynek során rögtön Pozsony Ferenc terepmunkájának leírásával találkozik az olvasó, *Farsangi felvonulás Csikcsobotfalván 2021-ben* címmel (Pozsony, 2022:93-115), melyben a 2021. február 14-én megszervezett felvonulást mutat be, melyre a világjárvány jelentős hatással volt. Dolgozatából kiderül, hogy eddig az európai szokásutatisok kevés figyelmet szenteltek a különféle krízishelyzetek sajátos szokásainak, továbbá Pozsony jelzi, hogy az erdélyi magyar kultúrában elsősorban a szárazságokhoz, járványokhoz fűződtek sajátos megelőző vagy éppen elhárító gyakorlatok. Pozsony terepmunkán alapuló dolgozata leíró jellegű, illetve reprezentálja, miképpen tud egy néphagyomány, egy esemény adaptálódni a járványhelyzethez, vagy milyen kompromisszumokat kellett kötnie a szervezőknek: „A helyben élők egyértelműen azt vallották, hogy a 2021-es csobotfalvi felvonulás kimondottan az embereket próbára tevő, szigorú korlátozásokkal szemben

szerveződött, s a helyiek tiltakozását reprezentálta rituális eszközök segítségével” (Pozsony 2022:96). Jelen fejezetben kapott helyett Balatonyi Judit esküvővel, házasságkötéssel foglalkozó írása is – *Szezelem a koronavírus idején. Innováció és hagyomány a karanténesküvők világában* (Balatonyi 2022:117-134) –, melyből kiderül, hogy hazai szinten a házasságot újraértelmező társadalmi diskurzusok okán az esküvők újraszervezése, újratervezése, kicsi esküvők megtartása volt az általános az adott időszakban, továbbá többen tartottak nagyobb ünnepséget elhalasztott dátummal (Balatonyi 2022:132).

A járvány időszaka azonban nemcsak a szokásokra, az egyén, valamint csoportok életére, a házasságkötésre, hanem a múzeumok működéseire szintén hatással volt. S habár a digitális múzeumi gyakorlat, mint metodikai alternatíva nem újkeletű jelenség, mégis feladat elé állította a tömeges, kényszeres bezárások időszaka a hazai és határon túli múzeumokat, kulturális intézményeket. A kötet harmadik nagyobb egysége kifejezetten múzeumokkal foglalkozik a járvány kontextusában: megismerkedünk a poszt-digitális múzeum fogalmával, illetve a pandémia hatásával a múzeumok online tereire – Berényi Marianna tanulmánya – *Posztgraduális jelen: a pandémia hatása a múzeumok online tereire* (Berényi 2022:137-170) – a hazai és nemzetközi hatásokkal egyaránt foglalkozik, a bezárt múzeumok következményeit számokkal igazolja, miközben saját kérdőíves kutatását és annak eredményét szintén bemutatja, mely a múzeumi munkatársak tevékenységére, munkakörülményeire fókuszál kifejezetten a járványidőszak alatt. A digitális kommunikációs aspektushoz Tőkés Gyöngyvér Erika *Az erdélyi magyar érdeklőségű múzeumok digitális kommunikációja a koronavírus-járvány idején* (Tőkés 2022:171-187) címet viselő kutatási anyaga csatlakozik, mely többek között öt erdélyi magyar

érdeklőségű múzeum honlap-és közösségi média-kommunikációjának vizsgálatának eredményeit mutatja be. A fentebb említett témákból látható az eltérő hangsúlyok megjelenése egy-egy fejezeten belül, valamint két kardinális megközelítés rajzolódik ki: digitális múzeumi gyakorlat vagy digitális térben való kommunikációs gyakorlat vizsgálata. Utóbbi gondolatokhoz kapcsolódik Vajda András, aki *A Covid19-járvány hatása a székegyföldi múzeumi gyakorlatra és a digitalizációra* (Vajda 2022:233-270) címmel közöl írást: érdekesítően ír az internet szerepéről a népi kultúra tárgyi világának megőrzésében, továbbá foglalkozik a virtualizáció kihívásaival, az új tér korlátaival.

Mindössze néhány tanulmányt emeltem ki a kötet repertoárjából, annak szemléltetése végett, hogy láttassam, milyen eltérő témákon keresztül lehetséges kulturális vetületet vizsgálni a karanténkultúra, valamint járványvilág terminusok mentén. Egy friss és kardinális témát ölel fel a kötet, mely igyekszik az esettanulmányokon, vagy elméleti tanulmányokon keresztül válaszokat adni. A válaszok mellett a kötet egyfajta kordokumentumnak is tekinthető, mely a jövő kutatói és szakmai közössége számára jelentős korpuszú forrásanyaggá tud válni.

A Kriza János Néprajzi Társaság a témakör tudományos és szakmai mélyítését folytatva, a 2022-es évben ismét vándorkonferenciát tartott *MÚZEUM – ÖRÖKSÉG – KOMMUNIKÁCIÓ* címmel 2022. október 14-én a Kolozsváron található Erdélyi Néprajzi Múzeum tereiben. A konferencia folytatta a jelen kötetben megtalálható témakörök kibontását, esettanulmányokon, tudományos kutatásokon keresztül cseréltek tapasztalatot gyakorlati, illetve akadémiai szakemberek. Az idei konferenciából szintén kötet készül, melyet nagy érdeklődéssel vár az adott diszciplína, valamint tárdiszciplínák szakmai közössége.